

TARIX FANI DARSLARIDA VATANPARVARLIK TUYG'ULARINI SHAKLLANTIRISH

T.K.Oblayeva

O'zbekiston Respublikasi IIV Navoiy akademik
litseyi Tarix fani o'qituvchisi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.13902829>

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy sharoitda o'quvchilarni o'qitishda tarix fani darslarida vatanga muhabbat, vatan so'zining mohiyati, ona vatani tarixi bilan g'ururlanish va vatan uchun daxldorlik hissiyotini o'zida his qiladigan insonlarni tarbiyalash haqida so'z boradi.

Tarixiy tafakkur ma'rifatli jamiyat qurishning muhim omili bo'lib xizmat qiladi. Zotan, o'tmishni anglash, uni to'g'ri tushunish orqali kishilar ruhiyatida jiddiy o'zgarishlar yasashga, bu orqali hayotni, turmush tarzini, oxir-oqibatda esa jamiyatni ma'naviy isloh qilishga erishilishi ahamiyati ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Tarix, vatanparvarlik, fuqarolik, tarbiya, vatan, jamiyat, qadriyat, mas'uliyat, muloqot, ona tili, pedagogika, integratsiyalashgan, psixologiya.

Fuqarolik-vatanparvarlik tarbiyasi Tarix va jamiyatshunoslik fanlari bo'yicha zamonaviy o'quv muassasasi o'quv dasturining asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Bu fanlar asosan o'quvchilarda fuqarolik va vatanparvarlik tuyg'usini shakllantirish, Vatan qadriyatlariga ongli sadoqat, o'z mamlakati va uning tarixiga hurmat tuyg'ularini shakllantirishga qaratilgan. Tarix va jamiyatshunoslik darslarida fuqarolik-vatanparvarlik tarbiyasining o'rni va ahamiyatini inkor etib bo'lmaydi. Bu fanlar o'quvchilarga o'z mamlakatining jamiyat tarixidagi o'rni, zamonaviy dunyoni shakllantirishdagi rolini tushunish imkonini beradi. Jamiyat tarixi va faoliyatini bilish hozirgi vaqtda sodir bo'layotgan voqea va hodisalarni yaxshiroq tushunishga, shuningdek, asoslangan qarorlar qabul qilishga yordam beradi. Ushbu darslar fuqarolik-vatanparvarlik tarbiyasi, vatanparvarlik mas'uliyati, sivilizatsiya va faol fuqarolik pozitsiyasini rivojlantirishga yordam beradi. Talabalar o'z mamlakatining an'analari, tarixiy davrlari va yutuqlari bilan tanishadilar, bu esa o'z Vatanidan g'ururlanish, uning taqdirida ishtirok etish istagini uyg'otadi. Shuningdek, o'quvchilarda fuqarolik tuyg'usini, o'z vatanini himoya qilish va rivojlantirishga mas'uliyat tuyg'ularini shakllantirish muhim ahamiyatga ega. Ular jamoada muloqot qilishni, o'z huquq va manfaatlarini himoya qilishni, faol va tashabbuskor fuqaro bo'lishni o'rganadilar.

Vatanparvarlik tarbiyasi Tarix fani o'qituvchilari uchun – Vatan tarixi, uning madaniyati qadr-qimmatini haqidagi bilimlarni aniqlashdan boshlanadi. Ona tiliga, o'z xalqining milliy madaniyatiga muhabbat, Vatan tarixini bilish - vatanparvarlik tuyg'usini tarbiyalashning asosiy tarkibiy qismlaridan biridir. Vatanni himoya qilishda xalqning qahramonligi, fidoyilik, rahm – shafqat, axloqiy poklik-bu g'oyalar zamonaviy hayotda dolzarbdir. Zamonaviy pedagogikada o'quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash muammosini muvaffaqiyatli hal qilishga imkon beradigan ko'plab hujjatlar va materiallar mavjud. O'quvchilarda bu borada quyidagi usullardan foydalansa maqsadga muvofiq bo'ladi:

A) O'quvchilarni ijtimoiylashtirish, fuqarolik madaniyatini shakllantirish, demokratik, huquqiy davlat qadriyatlarini bilan tanitish, va ularga fuqarolik jamiyati asoslari haqida tushunchalarni shakllantirish;

B) Vatanimiz taqdiriga daxldorlik misolida vatanparvarlik va fuqarolikni tarbiyalash;

C) O'zbek milliy tarixi va madaniyati qadriyatlarini saqlashga qaratilgan yaxlit, o'ziga xos, erkin, insonparvar shaxs sifatida axloqiy shaxs obrazini shakllantirish

Tarixni o'rganishda vatanparvarlik tarbiyasiga yondashuvlar kontsepsiyasida ta'lim nazariyasi va usullari so'nggi ishlanmalari asosida quyidagi yo'llar kiritilgan:

1) gumanitar sikl fanlarini birlashtirish;

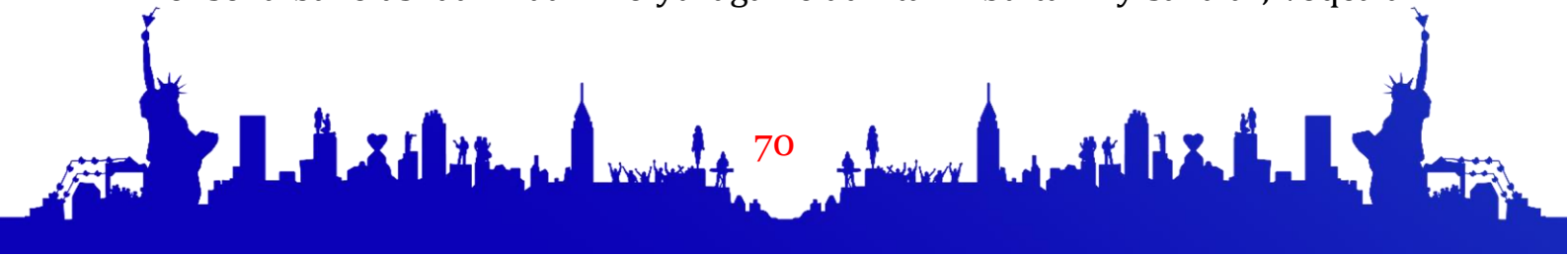
2) zamonaviy tarixiy tadqiqotlar va ularni falsafiy tahlil qilish asosida tarixiy materiallarni chuqur o'rganish;

3) tarixiy voqealarni zamonaviy dunyo hodisalari va muammolari bilan yangilash;

4) tarixiy bilish jarayonida, tarixiy fikrlash, ong, tarixiy xotirani rivojlantirishda talabalar faoliyatini faollashtirishning nazariy asosiligi.

Bugungi kunda zamonaviy ta'lim ta'lim va rivojlanishning umumiy jarayoniga birlashtirilgan pedagogik faoliyatning tarkibiy qismiga aylanmoqda. O'quv muassasasida vatanparvarlik tarbiyasining asosiy omillaridan biri tarixni o'rganishdir, chunki tarixchi o'qituvchi yurtimiz tarixining ta'lim salohiyatidan kuchli foydalanish asosida yosh avlodni vatanparvarlik va Vatanga sadoqat ruhida faol tarbiyalash uchun noyob imkoniyatga ega.

Ba'zi o'quvchilar tarixni o'rganayotganda o'quvchilarda voqea – hodisalarni xolisona baholashda muammo yuzaga keladi: tarix-bu tarixiy sanalar, voqealar

va raqamlar. Ushbu muammo o'z yechimini vatanparvarlik tarbiyasi asosida darslarda tizimli va kompleks yondashuvlar qo'llanilishida topadi.

Binobarin, ta'limning muhim omillari o'quvchilarning o'rganilayotgan tarixiy mavzularga, tarixiy voqealarga, taniqli harbiy, davlat arboblari individual va shaxsiy munosabatini shakllantirish, bilim, ijodiy faoliyatni rag'batlantirish uchun faol shakllar, usullar va texnikalardan foydalanish, talabalar bilimlarini chuqurlashtirish, bilimlarni yangi sifat mazmuni bilan to'ldirishdir. O'quv yili davomida o'quvchilarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash maqsadida tarixiy mavzularda tarixiy siymolarning vatan ozodligi yo'lidagi sa'y – harakatlari, buyuk davlatchilik shakllanishida qo'shgan hissalarini tushuntirib berish lozim.

Bugungi kunda yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash nafaqat o'quv va kognitiv faoliyat jarayonida tarixni o'rganish kabi an'anaviy, o'zini oqlagan yo'nalishni mustahkamlash, balki ushbu jarayonni rag'batlantiruvchi yangi manbalar va omillarni izlash uchun ham maqsadli sa'y-harakatlarni talab qiladi.

Zamonaviy hayot sur'atini tezlashtirish, axborot inqilobi ta'lim va tarbiyaning rivojlanayotgan tizimiga e'tiborni kuchaytirishni talab qiladi. Bunday sharoitda olingan bilimlarni o'zlashtirish, ularning sifatini yaxshilash masalasi keskin ko'tariladi.

Integratsiyalashgan tarixiy va adabiy o'quv materialining tarkibiy va funksional tahlili uning tarkibidagi fan ichidagi aloqalarni ham ochib beradi. Darslardagi kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, ko'plab talabalar uchun integratsiyalashgan materialni o'rganish alohida o'rganishdan ko'ra yaxshiroq natijalar beradi.

Shunday qilib, "tarixiy shaxsni nutq xususiyatlarida anglash", "ona tili – milliy o'ziga xoslikni shakllantirish manbai", tarixiy, adabiy manbalar, xotiralar bilan ishlash kabi mavzularga bag'ishlangan tarix va adabiyotning yaxlit darslarini o'tkazishda tarixiy va adabiy jarayonlarning yaxlit tasavvurini shakllantirishga yordam beradi. Tarixiy manbalarni o'rganish, tarixiy materialni hissiy idrok etish, atrofdagi dunyoni, insonni va o'zini tarixiy antropotsentrizm nuqtai nazaridan bilish uchun psixologik va pedagogik sharoitlarni yaratishda tarix va adabiyotni o'rganish jarayonida bilimlarni o'zlashtirish samaradorligi oshadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Sa'dullaev A. va boshqalar. O'zbekiston tarixi: davlat va jamiyat taraqqiyoti. O'quv qo'llanma –T.: Akademiya, 2000.
2. Eshov B.J. O'rta Osiyo qadimgi shaharlari tarixi. O'quv qo'llanma.- Toshkent, 2006.
3. N. Jurayev. Tarix falsafasining nazariy asoslari. – T.: "Ma'naviyat", 2008. – B.55.

